

פניני החג

פנינים נפלאים על ימי הסוכות שנכתבו ע"י הרב אברהם פוליאס

בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת, למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם (ויקרא כ"ג מ"ב-מ"ג)
כתוב ברש"י ד"ה "כי בסכות הושבתי" ענני כבוד.

מפני מה נצטוונו לעשות את חג הסוכות שבעת ימים האם לא מספיק יום אחד?
וביאר המבי"ט מכיוון שחג הסוכות נקבע זכר לשבעת ענני הכבוד שהקיפו את ישראל בצאתם ממצרים לפיכך נצטוונו לעשות את החג שבעת ימים כל יום כנגד ענן אחד.

למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם (ויקרא פרק כ"ג פסוק מ"ג)
כתוב ברש"י ד"ה "כי בסכות הושבתי" ענני כבוד.

למה כתוב "הושבתי" לכאורה היה לו לכתוב "הולכתי"?
וביאר החיד"א שהיו ישראל יושבים בענני הכבוד כדרך אדם היושב בספינה והיא מוליכתו למחוז חפצו והוא עוסק בענייניו והיא מסיעה אותו למרחקים וזהו שנאמר "הושבתי" שהיו ישראל יושבים בביתם והענני הכבוד מסיעים אותם.

סוכה האומנם זכר לענני הכבוד בלבד ולא לשאר נסים

כתוב בילקוט שמעוני שאמר להם הקב"ה בני היו עושים את הסוכות ודרים בתוכה ז' ימים כדי שתהיו נזכרים הנסים שעשיתי לכם במדבר.

על שום מה ציונו הקב"ה לעשות זכר לענני הכבוד ולא ציונו לעשות זכר למן ולבאר?
וביאר המבי"ט שמעשה זה של ישיבה בסוכה אשר זהו מעשה שאינו רגיל ומקובל מוכח ממנו כי הוא נעשה לזכר מאורע מיוחד ובמה יעשו זכר ורמז למן ולבאר הלא באכילת לחם ושתיית מים אשר אלו מעשים שבכל יום ולא ניכר כלל שהם נעשים זכר לנס המן והבאר.

מגילת קהלת

קהלת

מפני מה נקבע לקרוא ספר קהלת בחג הסוכות?

וביאר בעל הרוקח שיש אומרים ששלמה אמר את הדברים בסוף שנת השמיטה בסוכות כשהיה קורא פרשת קהלת ואחר כך אסף הדברים בספר מיוחד ולכן גם כן נקרא שמו קהלת.

דברי קהלת בן דוד מלך בירושלם (קהלת א א), **משלי שלמה בן דוד מלך ישראל** (משלי א א) בספר משלי פותח שלמה המלך במילים "משלי שלמה בן דוד מלך ישראל", ואת ספר קהלת הוא פותח במילים "דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים"?

למה בקהלת שלמה מכוונה בן מלך בירושלים ובמשלי הוא בן מלך ישראל?

וביאר בספר ילקוט הגרשוני שספר משלי עוסק במוסר המכוון למי שרוצה להתעלות בלימוד התורה ובראת שמים ובקיום המצוות והיות ועינים אלו שכינים דוקא בישראל לפיכך כינה שלמה המלך את עצמו "מלך ישראל" ולעומת זאת ספר קהלת מיעץ עצות חכמות המתאימות לכל אדם באשר הוא, וגם אם אינו מישראל ויש בו גם תשובות נגד מחקרים ומענה לפילוסופים ומאחר שאינו מיועד דוקא לישראל לפיכך כינה את עצמו "מלך בירושלים" ולכך רומז רש"י שמפרש "מלך בירושלים", והוסיף רבי צבי ברלין ששלמה המלך הדגיש בקהלת את ירושלים, מפני שרצה להבהיל את כל עניני העולם הזה על ידי השואתו בירושלים שהיתה עיר רוחנית ובכל זאת היא המאושרת מכולם.

ארבעת המינים

רמז לחיבור צדיק עם רשע אך לא חיבור בפועל

אמר הקב"ה יוקשרו כולן אגודה אחת והן מתכפרין אלו על אלו מפני מה נצטוונו לחבר יחדיו וליטול ארבעה מינים שבלולב כנגד ארבעה מינים שבישראל כדי שיכפרו אלו על אלו הלא כדי להשיג תכלית ומטרה זו ניתן לעשות זאת בפועל ובמציאות על ידי חיבור הצדיקים והרשעים יחדיו והן מתכפרין אלו על אלו?

וביאר אדמו"ר מסטמאר שלא ציורה התורה על חיבורם של הצדיקים והרשעים יחדיו לפי שהתחברות שכזו עלולה להשפיע לרעה על הצדיקים ולפגום בהם, חלילה לו לצדיק לחבור אל הרשע כי מי יודע מה תהיינה תוצאותיה של התחברות זו על כן כדי שבכל זאת יהנו הרשעים מן הצדיקים וכדי שיתכפרו בזכותם ומכוחם ציורה התורה על נטילת ארבעת המינים אשר היא פעולה שהיא רמז ודוגמא להתחברות הצדיק עם הרשע.

ולקחתם לכם ביום הראשון

כתוב בתנחומא וכי יום ראשון הוא והלא ט"ו הוא, אלא ראשון לחשבון עוונות.

מפני מה נקרא יום ט"ו ראשון דוקא בפסוק המצוה על ארבעת המינים ולא בפסוק המצוה על עצם החג ועל מצות סוכה?

וביאר הכלי יקר שאפשר לפרש שבא הכתוב להשמיענו הואיל ואנו עתה כבריה חדשה לאחר שנמחלו עוונותינו ביום הכיפורים, והואיל והיום הוא היום הראשון לחשבון עוונות על כן עלינו ליטול ארבעה מינים אשר מהם ניתן לקחת מוסר ולקח היאך ללכת בדרכי ה' ולקיים רצונו יתברך שמו וזהו שנאמר "ולקחתם לכם" דהיינו קחו מוסר לעצמכם מכל אחד מארבעת המינים כדי שתשכילו להמשיך ולהישאר נקיים מעוון גם בהמשך השנה.

וערבי נחל

וכיצד יוכל האדם להעשות מר ליצר הרע?

וביאר בספר קהלת יצחק שאמרו חז"ל בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין (קידושין ל:) והנה הערבות יש בהן את הסגולה לעורר ולהזכיר לאדם את התבלין למרר את היצר לפי שהערבות גדלות על נחלי מים ואין מים אלא תורה (ב"ק יז.) והיא היא מקור מים חיים.

ערבה שנתעלתה

מפני מה במשך כל ימי החג נאגדת הערבה באגודה עם שאר המינים ואילו בהושענא רבה נפרדת הערבה משאר חברותיה וניטלת בפני עצמה?

וביאר בספר שם משמואל שאחר שנוכחה הערבה בעצמה שאין בה לא טעם ולא ריח ונתבטלה עם המינים האחרים על ידי זה קיבלה חשיבות עד כי ניטלת אף לעצמה.

נ"א ימים מראש חודש אלול עד הושענא רבה

יש נ"א ימים מראש חודש אלול ועד הושענא רבה ומבקשים אנו "הושע נא" בזכות חמישים ואחד הימים הללו תושיע אותנו ורמז לכך שהושענא רבה הוא יום גמר הדין, ואומר רבי ראובן קרלנשטיין שמצאנו בקריאת התורה בימי החג הסוכות דומה בכל הימים ומופיעה בה המילה "כמשפט" ורק ביום זה כתוב "משפטם" בהושענא רבה ללמדנו כי הוא יום משפט על כל הימים שקדמו לו מתחילת הימים הנוראים.

הושע נא למען סודך הושע נא

על איזה סוד מדובר כאן?

וביאר האדמו"ר מקלויזנבורג שבקשתנו במילים אלו היא להציל את תורת הסוד הכונה היא ל"סוד ה' ליראיו" מידיהם של כל המתחזים למיניהם כאילו מבינים הם משהו בתורת הסוד ומבקשים מהקב"ה תושיע את עם ישראל ותושיע את תורת הסוד.

פניני הפרשה

פנינים נפלאים לפרשת וזאת הברכה

שנלקטו ע"י הרב אברהם פוליאס

גליון מס' 259

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו (פרק ל"ג פסוק א') כתוב בספרי שמקום שסיים יעקב אבינו לברך את בניו שנאמר וזאת אשר דיבר להם אביהם ויברך אותם משם התחיל ומשה וברכן שנאמר וזאת הברכה.

למה הענין יעקב אבינו סיים בלשון "וזאת" משה רבינו התחיל בלשון "וזאת" וביאר בספר טעמא דקרא דזאת היינו תורה כמו שכתוב במנחות (נ"ג): זאת זו התורה דכתיב וזאת התורה ויעקב אבינו סיים בלשון וזאת היינו שעתיד הקב"ה ליתן להן את התורה שהיא מקור הברכות ומשה שכבר ניתן התורה על ידו פתח בלשון וזאת דהיינו שכל הברכות באין על ידי התורה.

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת דת למו (פרק ל"ג פסוק ב')

מדוע נאמר בכתוב "אש דת" ולא נאמר "דת אש" כפי שמורה משמעות הענין? וביאר העמק דבר בשם הגר"א שמובא כי באותיותיהן של המילים "דת למו" נרמזה המילה "תלמוד" ולפי זה יש לומר כי דרך התלמוד דומה לכח האש וכשם שניצוץ מאבוקה אחת מצית אבוקה גדולה אחרת ואבוקה זו מציתה עוד אבוקה כך זה דרך התלמוד מתחילה מתבררת הלכה אחת בכוח עיונה של תורה והלכה זו נעשית "דת" וחוק ומההלכה שכבר נגמרה חוקרים דין שני שעל ידי חקירות התלמוד ומשנתברר דין זה מוסיפים לברר הלכה אחרת ונמצא כי התלמוד מתחילה הוא "אש" ולאחר מכן הופך כמו "דת" וממשיך הכתוב ואומר "למו" להורות וללמד כי הקב"ה הוא המסייע לעמל האדם להוציא דבר אמת לאורה.

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת דת למו, אף חבב עמים כל קדשיו בידך והם תכו לרגלך ישא מדברתיך (פרק ל"ג פסוקים ב'-ג') כתוב ברש"י ד"ה "וזרח משעיר למו" שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו, ובד"ה "הופיע מהר פארן" שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוהו ולא רצו.

וכי לא ידע הקב"ה שבני עשו וישמעאל לא יקבלו את התורה ומדוע פנה אליהם?

וביאר הבעל שאל ומשיב שידוע היה לפניו שעתידיים גרים להתגייר מהם ולכך נגלה עליהם ובכח זה היה לאותם גרים כבר בגיותם הכנה לקבלת התורה וזהו שכתבה התורה "וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן" להציע את התורה לבני עשו וישמעאל אף שידע שלא יקבלוהו והטעם הדבר "אף חבב עמים כל קדושיו בידך" ולפיכך חיבב את העמים למען "קדושיו" אלו גרי האמת שעתידיים לצאת מהם אבל לעומת אומות העולם שסירבו לקבל את התורה ורק "הקדושים" שבהם נקבצו אל הקב"ה הרי כשהציע אותם לכלל ישראל נתקבצו כל שבטי ישראל איש לא נעדר כנאמר "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל".

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (פרק ל"ג פסוק ד')

כתוב במסכת סוכה (מב.) תנו רבנן קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, מאי היא, אמר ר' המנונא "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב".

מדוע הוכיח רב המנונא את חיוב לימוד התורה לקטן דווקא מפסוק זה ולא הביא פסוקים רבים קודמים לזה כמו "הואיל משה באר את התורה" או "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל" וכדומה?

וביאר בספר תוספת ברכה שמכל הפסוקים הללו אפשר להוכיח כי גדולים היודעים ומבינים את

אשר לומדים, הם החייבים בלימוד התורה אבל קטנים פטורים מללמוד עד שיגדלו ויבינו ולפיכך הביא רב המנונא את הפסוק האומר כי התורה "מורשה" היא לנו וכמו שבירושה זוכים הבנים הקטנים יחד עם הגדולים אף לימוד התורה חיובה על הקטנים כמו על הגדולים ואחריות חיוב זה מוטלת על האב עד שיגדילו כמו שאמרו במסכת קידושין (כט.) אביו מלמדו תורה.

יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר (פרק ל"ג פסוק ו')

למה בכל התורה כתיב ימות חסר ו' מלא חוץ מכאן?

וביאר בספר טעמא דקרא משום דכאן אין הכוונה מיתה ממש אלא מיתה בעולם הבא כדפירש רש"י ולכן כתיב חסר.

וללוי אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריבהו על מי מריבה (ל"ג ח')

למה בכל מקום בתורה כתוב אורים ואחר כך תומים ופה כתוב תומיך ואוריך ביחד?

וביאר המהרי"ל דיסקין דיבואר על פי דברי רש"י ד"ה "וללוי אמר" היינו על לוי ו"תמיך ואוריך"

כלפי שכניה מדבר, ואם כן תמיד בשאלת האורים היה עומד הכהן כנגד הארון והשואל אחריו והאותיות הצריכים לתשובה התחילו להאיר ולכן זה נקרא בשם אורים ואחר כך התלבש הכהן ברוח הקודש לחבר האותיות ולכן נקרא תומים כדאיאת ביומא (עג): ולכן הסדר קודם אורים ואחר כך תומים אבל לגבי השכינה כביכול היה כל הענין כבר כתוב מקודם ואחר כך מאיר באור של מעלה בשביל להודיע לכהן ולכן כתוב בתחלה "תומיך" ואחר כך "אוריך".

ולגד אמר ברוך מרחיב גד כלביא שכן וטרף זרוע אף קדקד (פרק ל"ג פסוק כ')

כתוב ברש"י ד"ה "וטרף זרוע אף קדקד" הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת.

מהי הרבותא שמשמעו הכתוב בכך שהרוגיהם של בני גד היו ניכרים?

וביאר הגר"א שאמרו חז"ל במסכת (מנחות לו.) כי היסח הדעת והפסק בין תפילין של יד ותפילין של ראש עבירה היא אשר חוזרים עליה מעורכי המלחמה ולפיכך מגלה לנו הכתוב כי לבני גד לא היה אף העונן הזה ולכן היה בכוחם מידה כנגד מידה לטרוף הזרוע אף הקדקד בבת אחת בלי הפסק ולחתוך הראש עם הזרוע במכה אחת כי מחמת שלא הפסיקו בין תפילין של יד לתפילין של ראש היה ביכולתם לחתוך הראש עם הזרוע יחדיו ולכן נאמר עליו "גד גדוד יגודנו והוא יגוד עקב" שישבו בני גד מהמלחמה עם כל גדודיו אגודים ביחד.

וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש אף שמי יערפו טל (פרק ל"ג פסוק כ"ח)

למה בכל השבטים קיצר משה רבינו בברכותיו חוץ מלוי ויוסף שהאריך בהן?

וביאר בספר טעמא דקרא משום שלוי שהן מברכים את ישראל וכתוב ואברכה מברכיך ולכן האריך בהן, ויוסף משום דכתיב בך יברך ישראל ישימך אלקים כאפרים וכמנשה נמצא ברכותיו של יוסף הן ברכות לכל ישראל ולכן האריך בהן.

וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה' (פרק ל"ד פסוק ה')

לכאורה המילה "שם" מיותרת ומה חסר היה לו לכתוב "וימת משה עבד ה'?"

וביאר בספר בנין שלמה שהכוונה היא "וימת שם משה" רק בעולם הזה אבל בעולם הבא עדין משה עומד ושמש כדברי חז"ל "מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש" והיינו עומד ומבקש רחמים מלפני הקב"ה תמיד עבור כלל ישראל.

ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו לא כהתה עינו ולא נס לחה (פרק ל"ד פסוק ז')

למה כתוב המילת לחה בתוספת ה' הרי צריך לומר לחו באות ו'?

וביאר רבינו בחיי כי כשנולד הנביא הוסיף הכתוב ה"א כדכתיב "ותראהו את הילד" (שמות ב') דהוא רמז לשכינה גם עתה במותו הוסיף ה' וזה בא לבאר כי השכינה דבקה עמו וכו' גם אחרי מותו.